Naar een duurzame wijk
Routekaart voor bewoners

de natuur en milieufederaties

onderdeel van participatiecoalitie
Participatiecoalitie

De komende jaren hebben we een flinke opgave om onze wijken en woningen aardgasvrij en duurzamer te maken. Als bewonersinitiatief kan je flink wat invloed hebben op de manier waarop dat gebeurt. Zeker door dit samen met de bewoners én de gemeente te doen. Maar hoe pak je dit aan? En waar moet je aan denken bij een complex onderwerp als de warmtetransitie? Deze routekaart helpt je op weg. Ieder proces is uniek, dus haal er vooral uit wat voor jouw project bruikbaar is!

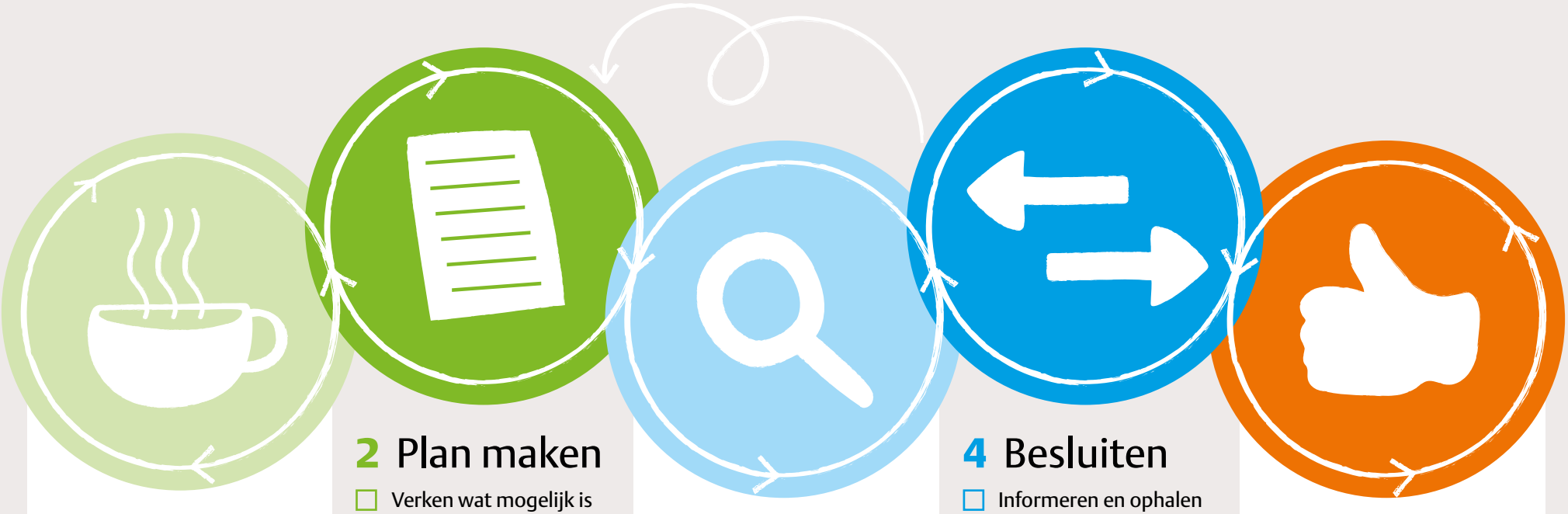

1 Opstarten
- De wijk in!
- Ontwikkel een idee
- Neem iedereen mee
- Nodig partners uit
- Gezamenlijke ambitie met de wijk

Samen aan de slag

2 Plan maken
- Verken wat mogelijk is
- Organiseer jezelf
- Koppel plannen
- Stel randvoorwaarden
- Maak afspraken
- Schakel externe expertise in

Procesplan

3 Verdiepen
- Technische mogelijkheden
- Businesscase
- Lokaal eigenaarschap
- Participatie
- Ontzorgen
- Stappenplan

Concept energieplan

4 Besluiten
- Informeren en ophalen
- Keuzeprocessen
- Democratische waarden borgen
- Raad betrekken

Keuze is gemaakt

5 Uitvoeren
- Hou de energie in de wijk
- Draagkracht
- Mensen ontzorgen

Verduurzaamd!

Routekaart naar een duurzame wijk

Fase 1: Opstarten

- [ ] **De wijk in!**
  Ga praten en deel je enthousiasme met de buren. Luister ook naar wat er nog meer leeft in de wijk, bijvoorbeeld veiligheid, groen, armoede, afval, etc. Sluit hierbij aan.

- [ ] **Ontwikkel een idee**
  Ga om de tafel met een paar enthousiaste bewoners en bedenk wat je wilt bereiken.

- [ ] **Nodig partners uit**
  Neem contact op met relevante organisaties, zoals de gemeente, de woningcorporatie en natuurlijk de lokale natuur en milieufederatie. Zoek de samenwerking en nodig ze uit om samen het idee verder te brengen.

- [ ] **Neem iedereen mee**
  Breng netwerken in de wijk in kaart, zoals de school, verenigingen, jongerenwerk en sleutelfiguren. Nodig alle partijen persoonlijk uit om mee te denken en vraag hen hun netwerk te mobiliseren.

- [ ] **Gezamenlijke ambitie met de wijk**
  Organiseer een bewonersbijeenkomst (fysiek of online) om wensen op te halen. Zo kom je erachter wat er leeft en wie er mee wil doen. Welke thema's vinden bewoners belangrijk? Hoe werk je samen met de gemeente? En welke partijen moeten we er nog meer bij hebben? Ga na wie er mee wil helpen: in de kerngroep, op een bepaald thema of incidenteel.

Uitkomst fase 1:
Gezamenlijke intentie van bewoners en organisaties om aan de slag te gaan

Voorbeelden/tools

1. *Energiebroedplaats*
2. *Starten via wijkgesprekken*
3. *Werkblad voor lokaal initiatief*
4. *Het betrekken van jongeren*

Ik wil meer lezen

→ *Je plan inbrengen bij de gemeente*

Handige tips

- **Probeer verschillende mensen bij je initiatief te betrekken**, dus niet alleen duurzame technici, maar ook mensen die kunnen communiceren of organiseren, die de wijk goed kennen, of die verstand hebben van financiën of organisaties. Mensen die het vooral allemaal erg ingewikkeld vinden zijn een goed klankbord; probeer ook naar hen te luisteren en hen te betrekken. Je kunt het beste mensen persoonlijk benaderen.

- **Sluit aan bij wat er leeft** in de buurt of wijk, bijvoorbeeld duurzaam wonen, groen in de buurt of klimaatadaptatie. Je verbreedt hierdoor het netwerk naar bewoners met andere interesses, en je krijgt meer zichtbaarheid en een breder draagvlak onder bewoners.

Ik wil meer handige tips

Routekaart naar een duurzame wijk

Fase 2: Plan maken

- [ ] **Verken wat jullie kunnen doen**
  Bespreek de haalbaarheid. Welke ideeën kunnen we zelf oppakken, voor welke moeten we samenwerken met andere partijen, en welke zijn niet mogelijk? Op welke ideeën zit voldoende energie (en menskracht)?

- [ ] **Organiseer jezelf**
  Vorm werkgroepen (bijv. techniek, communicatie, klankbordgroep,) afhankelijk van de wensen van de bewoners. Bedenk samen een proces, bijvoorbeeld tijdens een bewonersavond.

- [ ] **Koppel plannen**
  Inventariseer bij andere organisaties wat hun plannen zijn voor de wijk de komende jaren. Bijvoorbeeld rond grootschalige renovatie of onderhoud. Zijn er slimme combinaties mogelijk?

- [ ] **Stel randvoorwaarden**
  Met welke wensen, afwegingscriteria en kaders rond het participatieproces en participatieprincipes moet je rekening houden? Wat vinden bewoners belangrijk? En wat mag van de gemeente?

- [ ] **Maak afspraken met de gemeente**
  Creëer duidelijkheid over rollen, middelen en hoe de gemeente en bewoners elkaar kunnen helpen. Wie gaat over de uiteindelijke besluiten? Heeft de gemeente geld over voor de maatschappelijke doelen die jullie willen behalen?

Uitkomst fase 2:
Een gezamenlijk procesplan van gemeenten en bewonersinitiatief: jullie aanpak naar het energieplan toe.

- [ ] **Schakel externe expertise in**
  Wie kan helpen? Wat kan de provincie betekenen; zijn er lokale energiecoöperaties, welzijnswerk of natuurorganisaties?

Voorbeelden/tools

1. *Berkum Energieneutraal*
2. *Adviseurs van de Toekomst*
3. *Sla je slag op 'natuurlijke momenten'*

Ik wil meer lezen

Handige tips

- **Maak het makkelijk en concreet:** Zorg dat je naast het langetermijnplan ook concrete activiteiten voorstelt, waar je makkelijk mee kan beginnen. Activiteiten die op de korte termijn al winst opleveren. Zo creëer je energie in de wijk en een positieve vibe!
- **Geef bewoners die niet in het initiatief zitten ook ruimte** om hun eigen ideeën in te brengen. Probeer de wensen van bewoners(groepen) en/of organisaties te combineren. Wees bereid tot compromissen. Pak de communicatie naar de andere partijen samen op.

Ik wil meer handige tips

Routekaart naar een duurzame wijk

Fase 3: Verdiepen

Technische mogelijkheden
Staar je niet blind op de eerste voorkeursoptie voor duurzame energie in de wijk, maar verken en bespreek álle mogelijkheden met hulp van een technisch expert. Haal wel uit de selectie wat echt niet kan.

Businesscase
Werk een financiële haalbaarheidsstudie met verschillende scenario's uit. Wil je echt de details helder krijgen? Dan heb je een deskundige partij nodig die de businesscase voor je kan uitwerken.

Lokaal eigenaarschap en landschappelijke inpassing
Zoek voor de verschillende scenario's uit in hoeverre je dit in lokaal eigendom kunt en wilt opzetten. Wil je bijvoorbeeld een energiecoöoperatie opzetten of niet?

Landschappelijke inpassing
Zoek bij elke scenario uit wat de impact is op de natuur en het landschap in de omgeving.

Participatie
Blijf met bewoners in gesprek: houd iedereen goed betrokken en geïnformeerd, en vraag hen met welke aandachtspunten je rekening moet houden. Communiceer in het begin vooral over het proces, en daarna steeds meer over de inhoud.

Ontzorgen
Kijk niet alleen naar wat technisch mogelijk is, maar ook naar hoe je minder betrokken medebewoners kunt helpen. Hoe maak je het zo gemakkelijk mogelijk? Denk aan kennis, financiële voorwaarden zoals leningen en subsidies, een goed aanspreekpunt. Neem deze behoefte ook mee in je businesscase. Test eventueel alvast met de voorlopers of je aanpak voor hen werkt. Zorg voor goede financiële voorwaarden zoals een lening. En koppel de behoeften aan de businesscase.

Stappenplan
Maak plannen: een plan van aanpak, verschillende scenario's en een energieplan

Voorbeelden/tools

1. *Campagne 'Zet 'm op 60 of lager'*
2. *De beslisboom warmte*
3. *Samen onderzoeken*

Ik wil meer lezen

Handige tips

- **Maak inzichtelijk welke alternatieven voor aardgas worden onderzocht** en welke criteria daarbij gelden, via een wijkbijeenkomst gecombineerd met een explainer (*uitlegfilmpje*).

Ik wil meer handige tips

Uitkomst fase 3:
Advies en concept energieplan
(met onderbouwing verschillende opties)

Routekaart naar een duurzame wijk

Fase 4: Besluiten

Informeren en ophalen

Presenteer de uitkomsten van het gezamenlijk feitenonderzoek (fase 3) aan bewoners, bijvoorbeeld op een interactieve bewonersavond en/of via online tools. Zo wordt duidelijk wat bewoners nodig hebben en wat ze vinden van de verschillende scenario's.

Keuzeproces

Verwerk de feedback en evalueer de verschillende scenario's per thema: techniek, businesscase, landschap, etc. Bespreek de uitkomst opnieuw met bewoners.

Democratische waarden borgen

De gemeenteraad maakt een definitieve keuze. Laat daarbij zien hoe bewoners in het voorproces zijn betrokken. En bewoners die niet betrokken zijn, kunnen alsnog inspreken in de besluitvorming in de gemeenteraad.

Raad betrekken

Het gemeentelijk besluitvormingsproces is (mede)bepalend voor hoe je deze fase inricht. Maar voor een soepel besluitvormingsproces is het verstandig om de gemeenteraad goed en regelmatig op de hoogte te houden. Nodig raadsleden uit voor een excursie en voor bewonersavonden, en communiceer mijlpalen in elke fase.

Uitkomst fase 4:
Keuze is gemaakt (energieplan definitief)

Voorbeelden/tools

1. *Een dorpsberaad*
2. *Gebruik de swipocratie*
3. *Windplatform Groningen*

Ik wil meer lezen

Handige tips

- **Blijf regelmatig communiceren** naar en met andere groepen bewoners in de wijk. Varieer daarbij in middelen en kanalen, zodat deze elkaar aanvullen en je zoveel mogelijk mensen bereikt. Maak ook gebruik van bijvoorbeeld verenigingen in de wijk, of de wijkmanager van de gemeente.
- **Nodig gemeenteraadsleden uit** om ook al in de eerdere fases mee te denken.

Ik wil meer handige tips

Routekaart naar een duurzame wijk

Fase 5: Uitvoeren

Hou de energie in de wijk

Organiseer regelmatig energiecafés en/of acties waar vraag naar is, of die aansluiten bij vragen die in de wijk leven. Voorbeelden zijn een kookworkshop op inductie, of een themarondleiding bij buren die het huis al verduurzaamd hebben.

Draagkracht

Hoe krijg je iedereen mee? Zorg voor laagdrempelige stappen zodat iedereen mee kan doen, en communiceer hierover.

Mensen ontzorgen

Maak het je buren zo gemakkelijk mogelijk om mee te doen. Zorg voor duidelijke informatie over wat mensen kunnen doen en een contactpersoon voor vragen. Help ze indien nodig met subsidies of een lening, of zorg voor een goede betrouwbare deal via bijvoorbeeld een collectieve inkoopactie.

Uitkomst fase 5:
Je wijk is weer een stuk duurzamer, vier feest!

Voorbeelden/tools

1. Pilot Verduurzamen Berkum Energieneutraal

2. Organiseer zelf een duurzame huizendag

Ik wil meer lezen

Handige tips

- **Hoe krijg je mensen mee in de uitvoeringsfase?**
  Maak het initiatief meteen al zo concreet en tastbaar mogelijk. Organiseer in een vroeg stadium activiteiten die bijdragen aan een duurzame buurt of wijk. Zo krijg je positieve zichtbaarheid en energie in je buurt of wijk.

Ik wil meer handige tips

Wil je als bewoner jouw wijk verduurzamen en kun je ondersteuning gebruiken? Of wil je als gemeente bewoners betrekken? Neem dan contact op met
de Natuur en Milieufederaties via *info@natuurenmilieufederaties.nl* | 030-256 73 60
of je lokale federatie, te vinden via *www.natuurenmilieufederaties.nl/jouw-provincie*

Participatiecoalitie

**De Participatiecoalitie is een samenwerkingscoalitie van de Natuur en Milieufederaties, Klimaatstichting HIER, LSA Bewoners, Energie Samen en Stichting Buurkracht. De participatiecoalitie helpt bewoners en gemeenten samen te werken aan aardgasvrije wijken. www.participatiecoalitie.nl*

Fase 1

- **Energiebroedplaats**
  Wanneer vrijwilligers een nieuw initiatief willen starten, organiseert Natuur en Milieu Overijssel samen met hen en de gemeente een 'Energiebroedplaats'. Daarin komen inwoners en lokale partijen bij elkaar om samen concrete plannen te maken. Op de eerste avond organiseren we inspiratie, met voorbeelden van andere initiatieven. Zo kunnen bewoners ideeën opdoen over wat zij voor hun buurt zouden willen. Het vervolg staat in het teken van het vormen van actieve werkgroepen met nieuwe vrijwilligers, die weten waaraan ze beginnen en waarvoor ze bij welke stakeholder terecht kunnen. *Meer informatie*

- **Starten van wijkinitiatieven via buurtgesprekken**
  Via een buurtbegeleider of contactpersoon per straat voer je gesprekken met bewoners en zet je activiteiten op. Uiteraard vanuit de behoefte en wensen van de bewoners. Een voorbeeld is Utrecht Overvecht. Daar heeft het initiatief Nieuwe energie voor de Vechtzoom in elke straat iemand die als buurtbegeleider optreedt om nauw contact met bewoners te houden. Op deze manier gaan ze het gesprek aan met de wijk om aan te sluiten bij hun behoeften en belangen. Ze hebben samen een buurtmanifest opgesteld om de uitgangspunten van het buurtwarmteplan vast te leggen. *Meer informatie*

- **Werkblad voor lokaal initiatief**
  Startende initiatieven kunnen gebruik maken van *dit werkblad* voor het opzetten van een lokaal initiatief. Je kunt het bespreken met de kerngroep, maar ook tijdens de bewonersavond en de gesprekken met de gemeente. Zo creëren jullie hetzelfde beeld over wat je wilt gaan doen, waarom je dat gaat doen, en wat daarvoor nodig is.

- **Flyer over het betrekken van jongeren**
  Jongeren zijn de wijkbewoners van de toekomst. *Deze flyer* geeft tips en voorbeelden.

Fase 2

- **In Berkum zijn de taken verdeeld**
  In deze Zwolse wijk heeft Stichting Berkum Energieneutraal de regie over het verduurzamen van woningen en gezamenlijke stroomopwek; de gemeente heeft de regie over het stroom- en gasnet. Maar in de uitvoering zitten beide natuurlijk wel bij elkaars werkgroepen aan tafel. Ook heeft de gemeente budget geregeld voor een professionele projectleider, die werkt in opdracht van het bewonersinitiatief. De gemeenteambtenaren leggen de adviezen van het bewonersinitiatief en van ondernemers voor aan de gemeenteraad. Dit overleg is succesvol, doordat de gemeente en het bewonersinitiatief met elkaar in gesprek blijven over de samenwerking. Dit zorgt voor duidelijkheid over wie wat doet en vertrouwen in elkaar. *Meer informatie*

Fase 2 (vervolg)

- **Ga op zoek naar 'natuurlijke momenten' om aan de slag te gaan**
  - Aansluiten bij groot onderhoud: het dak vervangen en tegelijk isoleren; riool of gasleidingen vervangen geeft kans om warmtenet aan te leggen; last van zomerse hitte geeft kansen voor een verkoelend groen dak, eventueel met zonnepanelen erop; wateroverlast in de wijk geeft kansen voor een groen dak dat regenwater vasthoudt.
  - Moet op korte termijn een groot deel van de straat open? Dan kan er wellicht meteen een warmtenet in. Bespreek welke plannen de gemeente voor de komende jaren heeft voor de wijk.
  - Ga je werken met energiecoaches of een loketfunctie? Wijs mensen dan ook op andere groene mogelijkheden, zoals het afkoppelen van regenwater en natuurvriendelijke tuinen. Of voeg regentonnen en bloemzaad toe aan je collectieve inkoopactie.
  - Wek elektriciteit voor je duurzame warmte samen op, via collectieve zonnepanelen op bijvoorbeeld de sporthal of bedrijfsdaken.
  - Behandel bij je bewonersavond en in je communicatie ook andere duurzame en sociale onderwerpen, zoals vergroenen van de openbare ruimte, elektrische deelauto's, speeltuinen, sociale buurtactiviteiten of een schone buurt. Zo trek je ook de aandacht van mensen met andere interesses.

- **Adviseurs van de Toekomst (fase 1 & 2)**
  Adviseurs van de Toekomst is een project van Natuur en Milieu Overijssel. In dit project kunnen schoolklassen meedenken als Adviseurs van de Toekomst. De frisse blik en creativiteit van jongeren kunnen professionals helpen met verrassende ideeën en nieuwe inzichten. Door scholieren te betrekken, heb je grote kans om de ouders in de wijk ook te bereiken.
  Voor het wijkinitiatief of de gemeente gaan ze op zoek naar oplossingen om de wijk te verduurzamen. Tijdens een eindevenement in de wijk presenteren de leerlingen hun ideeën. *Meer informatie*

Fase 3

- **Voorbeeld: campagne 'Zet 'm op 60 of lager'**
  De meeste cv-ketels staan standaard afgesteld op een aanvoertemperatuur van 85 graden of hoger, maar de meeste HR-ketels krijgen een huis al warm met een aanvoertemperatuur van 60 graden. Hierdoor ervaren mensen nog steeds comfort in hun huis en besparen ze op de energierekening. Deze campagne vraagt hier aandacht voor. Als je de ervaringen van bewoners ook verzamelt en onder bewoners uitwisselt krijgen zij voorbeelden van de isolatie die nodig is om op lagere temperatuur te verwarmen. Vooral bij onderling vergelijkbare woningen kan dit waardevolle informatie opleveren. Dit is o.a. gedaan binnen het project "Zet 'm op 70 of lager" bij 14 deelnemers uit Everdingen. *Meer informatie*

- **Samen onderzoeken**
  In de wijk Twekkelerveld in Enschede zijn actieve bewoners en de woningcorporaties vooraf betrokken bij het opstellen van de uitvraag naar adviesbureaus, om technische alternatieven te onderzoeken. Op deze proactieve manier hebben bewoners zelf richting kunnen geven aan de technieken die terug kunnen komen in het wijkuitvoeringsplan. Hun vragen en ideeën worden meegenomen in het technisch onderzoek.

- **Tool: De beslisboom warmte**
  De beslisboom warmte van HIER opgewekt geeft inzicht in de verschillende alternatieven voor aardgas: Welke optie past bij jouw wijk, en waar vind je data om hier achter te komen? *Meer informatie*

Fase 4

- **Een dorpsberaad om een grote middengroep te betrekken**
  Zowel in Baambrugge als in Abcoude hebben de lokale energie-initiatieven een dorpsberaad gehouden. In beide dorpen was veel weerstand tegen zoekgebieden voor zon- en windprojecten. Met het dorpsberaad hebben ze een tegengeluid van de bewoners laten horen en is opgehaald wat de bewoners wél aan duurzame energie willen opwekken in de omgeving. *Meer informatie*

- **Gebruik de swipocratie om doelgroepen te betrekken bij de energietransitie.**
  In 12 Utrechtse gemeenten hebben zo'n 2.200 jongeren hun mening gegeven over energie en klimaat via deze tool. Gemiddeld maakte zo'n 75% van de jongeren zich zorgen over het klimaat. Ze wilden zelf best meer doen tegen klimaatverandering.
  Meer informatie / *Lees meer*

- **Windplatform Groningen**
  onder deze naam hebben de coöperatieve vereniging Grunneger Power, de Natuur en Milieufederatie Groningen en de gemeente Groningen het opwekken van windenergie bij Westpoort en Roodehaan/Stainkoel'n verkend. Samen met de omgeving is bekeken of en onder welke voorwaarden windenergie op deze twee locaties haalbaar is. *Meer informatie*

Fase 5

- **Pilot Verduurzamen Berkum Energieneutraal**
  In Berkum heeft dit bewonersinitiatief een ontzorgingstraject ontwikkeld voor bewoners die hun woning willen verduurzamen, met inzet van expertise van onder meer Natuur en Milieu Overijssel. Het traject bestaat onder andere uit een interactieve startbijeenkomst, gesponsord maatwerkadvies, een aanspreekpersoon vanuit de wijk, hulp met financiën en subsidies, en het regelen van offertes van aangesloten bedrijven. Voor de bedrijven heeft Berkum Energieneutraal een kwaliteitscheck gedaan en krijgen bewoners van het initiatief inkoopkorting. De eerste fase is 93% van de 92 deelnemende huishoudens goed bevallen. De volgende stap is om meer bewoners over te halen om mee te doen, en inzet van de subsidie 'aardgasvrije wijken' voor de 'onrendabele top'.

- **Organiseer zelf een duurzame huizendag**
  Bewoners van verduurzaamde woningen vertellen dan over hun ervaringen met het verduurzamen, zoals: welke maatregelen hebben ze genomen en waarom, waar liepen ze tegenaan, welke tips hebben ze voor huiseigenaren in hun eigen zoektocht? Bezoekers kunnen dan een kijkje nemen bij de technische installaties van het huis, en van dichtbij bijvoorbeeld een warmtepomp zien en het geluid horen. Als je zorgt dat er veel verschillende soorten woningen meedoen aan de dag, kunnen de bezoekers een tour langs verschillende woningen om de diverse duurzame maatregelen te bekijken en te vergelijken. Zo kun je inspiratie en kennis op doen om je eigen huis ook te verduurzamen, of zelfs volledig gasvrij te maken.

Wil je als bewoner jouw wijk verduurzamen en kun je ondersteuning gebruiken? Of wil je als gemeente bewoners betrekken?
Neem dan contact op met de Natuur en Milieufederaties via info@natuurenmilieufederaties.nl / 030-256 73 60
of je lokale federatie, te vinden via www.natuurenmilieufederaties.nl/jouw-provincie

Bijlage

Tips

Fase 1

- **Probeer verschillende mensen bij je initiatief te betrekken** dus niet alleen duurzame technici, maar ook mensen die kunnen communiceren of organiseren, die de wijk goed kennen, of die verstand hebben van financiën of organisaties. Mensen die het vooral allemaal erg ingewikkeld vinden zijn een goed klankbord; probeer ook naar hen te luisteren en hen te betrekken. Je kunt het beste mensen persoonlijk benaderen.

- **Sluit aan bij wat er leeft in de buurt of wijk** bijvoorbeeld duurzaam wonen, groen in de buurt of klimaatadaptatie. Je verbreedt hierdoor het netwerk naar bewoners met andere interesses, en je krijgt meer zichtbaarheid en een breder draagvlak onder bewoners.

- **Verken of je een gezamenlijke ambitie met de gemeente kunt uitwerken.** Dan kun je aanhaken op zowel de ambitie van de gemeente als de ambitie van de wijk. Hierdoor wordt het makkelijker om later een gezamenlijk wijkuitvoeringsplan op te stellen. *Je plan inbrengen bij de gemeente.*

- **Zet in op co-creatie via een onafhankelijke trekker.** Je wilt de ambities van verschillende bewoners, de gemeente en andere partijen bij elkaar brengen. Een onafhankelijk procesbegeleider kan zorgen voor een goed proces, waarbij alle partijen gelijkwaardig met elkaar in gesprek gaan. In sommige wijken betaalt de gemeente of de provincie dit.

Fase 2

- **Maak het makkelijk en concreet:** Zorg dat je naast het langetermijnplan ook concrete activiteiten voorstelt, waar je makkelijk mee kan beginnen. Activiteiten die op de korte termijn al winst opleveren. Zo creëer je energie in de wijk en een positieve vibe!

- **Geef bewoners die niet in het initiatief zitten ook ruimte om hun eigen ideeën in te brengen.** Probeer de wensen van bewoners(groepen) en/of organisaties te combineren. Wees bereid tot compromissen. Pak de communicatie naar de andere partijen samen op.

Wil je als bewoner jouw wijk verduurzamen en kun je ondersteuning gebruiken? Of wil je als gemeente bewoners betrekken?
Neem dan contact op met de Natuur en Milieufederaties via info@natuurenmilieufederaties.nl / 030-256 73 60
of je lokale federatie, te vinden via www.natuurenmilieufederaties.nl/jouw-provincie

Fase 2 (vervolg)

- **Maak verschillende werkgroepen, en vraag verschillende mensen actief om mee te helpen.**
  Denk voor het onderwerp aardgasvrij aan werkgroepen zoals techniek en warmtealternatieven, het verduurzamen van woningen, communicatie, financiën en een klankbordgroep. Geef expliciet aan dat je voor elke groep mensen zoekt die belangstelling hebben voor dat specifieke onderwerp. Kijk bijvoorbeeld voor de werkgroep communicatie of er mensen in de wijk wonen, die een opleiding communicatie hebben gehad en het leuk vinden om hun werkervaring in te zetten voor jullie bewonersinitiatief.

- **Zorg dat duidelijk is wat de rollen zijn** voor de bewoners en organisatie die meedoen, en de gemeenten. Wie mag de besluiten nemen, wie is verantwoordelijk? Vorm samen een projectgroep om het proces vorm te geven en houd goed contact.

Fase 3

- **Maak inzichtelijk** welke alternatieven voor aardgas worden onderzocht en welke criteria daarbij gelden, via een wijkbijeenkomst gecombineerd met een explainer (*uitlegfilmpje*).

- **Vier alle successen en mijlpalen** die je behaalt. Zorg dat het leuk en gezellig is om samen te werken. Denk daarbij aan een mooie locatie voor overleg, iets lekkers bij de koffie, pizzasessie, kleine attenties op speciale momenten.

- **Zorg dat je herkenbaar en zichtbaar bent en blijft in de wijk**
  Iemand die je kent is een fijner aanspreekpunt dan een bewonersinitiatief zonder persoonlijk gezicht.

Fase 4

- **Blijf regelmatig communiceren**
  naar en met andere groepen bewoners in de wijk. Varieer daarbij in middelen en kanalen, zodat deze elkaar aanvullen en je zoveel mogelijk mensen bereikt. Maak ook gebruik van bijvoorbeeld verenigingen in de wijk, of de wijkmanager van de gemeente.

- **Nodig gemeenteraadsleden uit** om ook al in de eerdere fases mee te denken.

Fase 5

- **Hoe krijg je mensen mee in de uitvoeringsfase?**
  Maak het initiatief meteen al zo concreet en tastbaar mogelijk. Organiseer in een vroeg stadium activiteiten die bijdragen aan een duurzame buurt of wijk. Zo krijg je positieve zichtbaarheid en energie in je buurt of wijk.

Wil je als bewoner jouw wijk verduurzamen en kun je ondersteuning gebruiken? Of wil je als gemeente bewoners betrekken?
Neem dan contact op met de Natuur en Milieufederaties via *info@natuurenmilieufederaties.nl* / 030-256 73 60
of je lokale federatie, te vinden via *www.natuurenmilieufederaties.nl/jouw-provincie*

Routekaart naar een duurzame wijk

Je plan inbrengen bij de gemeente

Breng het beleid in kaart

Uiterlijk eind 2021 heeft ook jouw gemeente een 'Transitie Visie Warmte' opgesteld. Hierin vind je meer informatie over de technische kaders en tijdslijn voor jouw wijk om van het gas af te gaan.

Vind uit bij wie je moet zijn

Zoek contact met de ambtenaar die verantwoordelijk is voor het proces in jouw wijk, en ontdek welke andere beleidsvelden of afdelingen betrokken zijn. Maak een netwerkkaart van deze informatie met daarin contactgegeven. Achterhaal ook met welke opdracht de ambtenaar 'op pad' is gestuurd. Zo kun je jouw initiatief het best laten aansluiten op de werkwijze van de gemeente en vice versa.

Leer de lokale politiek kennen

De lokale politiek is goed benaderbaar; het helpt als je weet hoe je dat het beste kunt doen. Nodig gemeenteraadsleden uit om vanaf het begin mee te denken.

Agendeer jouw thema

Spreek in bij raads- en commissieavonden. Zet hier jouw thema op de agenda. En vraag aandacht voor het initiatief en hoe dit aansluit bij processen die spelen in jouw gemeente.

Schets kaders voor samenwerking

Vraag wat kan én mag er? Zorg dat duidelijk is op welke manier je kunt participeren en ontdek met welke opdracht de ambtenaar op pad is gestuurd.Kaders vanuit de gemeenteraad zijn daarvoor belangrijk. Je kunt ook zelf een voorstel doen voor kaders en die vervolgens laten toetsen in de gemeenteraad.

Transitievisie Warmte

Elke gemeente maakt een Transitievisie Warmte: een strategie hoe de gemeente wijk voor wijk aardgasvrij wordt. Dit doel is alleen te bereiken als bewoners en gebouweigenaren meewerken.

Zorg dus dat bewoners en gemeente samen optrekken en dat de rol van de bewoners in het proces wordt meegenomen. Aanbevelingen en goede voorbeelden voor het schrijven van een Transitievisie met voldoende participatie zijn hier te vinden. De gemeente moeten deze Transitievisie Warmte uiterlijk eind 2021 klaar hebben. Deze visie wordt vervolgens vertaald naar een Wijk Uitvoerings Plan per wijk. Vaak heet deze kortweg WUP.

Wil je als bewoner jouw wijk verduurzamen en kun je ondersteuning gebruiken? Of wil je als gemeente bewoners betrekken? Neem dan contact op met de Natuur en Milieufederaties via info@natuurenmilieufederaties.nl / 030-256 73 60 of je lokale federatie, te vinden via www.natuurenmilieufederaties.nl/jouw-provincie

Bijlage
Tips voor gemeente

Tips voor gemeente

- **Overleg intern dat je het project participatief aanpakt,** en dat dat kan betekenen dat het proces anders kan lopen dan men normaal gewend is. Dit is een interessante leerervaring voor jou als organisatie.
- **Wees eerlijk naar bewonersinitiatieven** over wat je nog niet weet en probeer dat samen met hen uit te zoeken. Bijvoorbeeld: In een gemeente is nog niet duidelijk of er budget is om in de fase na het WUP iets te regelen in de uitvoering. Als gemeente heb je de neiging dit intern uit te zoeken en daarna pas weer contact te hebben met bewoners. Bewoners kunnen prima meedenken, bijvoorbeeld om samen met de gemeente scenario's te maken van wat minimaal en idealiter nodig is om aan de slag te gaan.
- **Zorg voor een handelingsperspectief voor bewoners:** wat kunnen ze nu al doen?
- **Maak het leuk** door concrete activiteiten te organiseren maak je zichtbaar dat je nu al aan de slag kan gaan en dat het wat oplevert voor de wijk of voor je de energierekening van de individuele bewoner
- **Zorg dat je niet in hokjes denkt,** werk samen met collega's met andere portfolio's en verbind verschillende onderwerpen (groen, mobiliteit, energie etc.)
- **Wees als overheid toegankelijk, makkelijk bereikbaar.** Voorkom doorverwijzingen.
- **Check de Spiekkaarten RES 1.0 voor andere nuttige tips!** *Spiekkaarten RES 1.0*

Wil je als bewoner jouw wijk verduurzamen en kun je ondersteuning gebruiken? Of wil je als gemeente bewoners betrekken?
Neem dan contact op met de Natuur en Milieufederaties via *info@natuurenmilieufederaties.nl* / 030-256 73 60
of je lokale federatie, te vinden via *www.natuurenmilieufederaties.nl/jouw-provincie*